อัตลักษณ์ทางสุนทรียภาพ และความหมายทางวัฒนธรรมของเครื่องเคลือบมี่เซ่อแห่งทะเลสาบซ่างหลินในช่วงปลายราชวงศ์ถัง

The Aesthetic Identity and Cultural Significance of Mise Ceramics from Shanglin Lake during the Late Tang Dynasty

หยิง วั่น[1*] เสกสรรค์ ตันยาภิรมย์[2] และบุญชู บุญลิขิตศิริ[3]

Ying Wan[1*] Sakesan Tanyapirom[2] and Bunchoo Bunlikhitsiri[3]

บทคัดย่อ

การศึกษาอัตลักษณ์ทางสุนทรียภาพและความหมายทางวัฒนธรรมของเครื่องเคลือบมี่เซ่อแห่งทะเลสาบซ่างหลินในช่วงปลายราชวงศ์ถัง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเครื่องเคลือบมี่เซ่อแห่งทะเลสาบซ่างหลินในมณฑลเจ้อเจียง วิเคราะห์อัตลักษณ์ทางสุนทรียภาพ และความหมายทางวัฒนธรรมของเครื่องเคลือบมี่เซ่อแห่งทะเลสาบซ่างหลิน มณฑลเจ้อเจียงในช่วงปลายราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 847-903) โดยใช้วิธีการวิจัยทางเอกสาร การสำรวจภาคสนามและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัย พบว่า พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเครื่องเคลือบมี่เซ่อแห่งทะเลสาบซ่างหลินในมณฑลเจ้อเจียงสามารถแบ่งออกเป็น 4 ช่วงเวลา ได้แก่ ยุคต้นกำเนิด ยุคแห่งการพัฒนา ยุคทอง ยุคเสื่อมโทรมและยุติการเผา อีกทั้งผู้วิจัยได้สรุปอัตลักษณ์ทางสุนทรียภาพของเครื่องเคลือบมี่เซ่อเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) เนื้อดินที่แน่นละเอียดจากการคัดสรรจัดการวัสดุได้อย่างพิถีพิถัน 2) ลักษณะและรูปทรงที่สร้างตามแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ (ปากชามทรงดอกไม้ชนิดต่าง ๆ) 3) สีเคลือบที่เขียวใสดุจหยกและผิวเคลือบที่เรียบลื่นปราศจากจุดดำปนเปื้อนหรือฟองอากาศ 4) ลวดลายตกแต่งผสานความหลากหลาย นอกจากนี้ จากวิเคราะห์ความหมายทางวัฒนธรรมของเครื่องเคลือบมี่เซ่อสามารถสรุปได้ว่า เครื่องเคลือบมี่เซ่อเป็นภาชนะเครื่องบูชาที่มีบทบาทสำคัญในพุทธตันตระแห่งราชวงศ์ถัง ทั้งยังกลายเป็นสัญลักษณ์ของราชอำนาจแห่งจักรพรรดิ และวัตถุที่ผสมผสานแนวคิดเชิงปรัชญากับสุนทรียภาพทางจิตวิญญาณของผู้คนในราชวงศ์ถังอีกด้วย

คำสำคัญ : อัตลักษณ์ทางสุนทรียภาพ เครื่องเคลือบมี่เซ่อ ทะเลสาบซ่างหลิน ช่วงปลายราชวงศ์ถัง

[1]* สาขาทัศนศิลป์ ศิลปะการออกแบบและการจัดการวัฒนธรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
Visual Arts, Art of Design and Cultural Management Program, Faculty of Fine and Applied Arts, Burapha University
E-mail: Luoyituan@hotmail.com

[2] สาขาทัศนศิลป์ ศิลปะการออกแบบและการจัดการวัฒนธรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
Visual Arts, Art of Design and Cultural Management Program, Faculty of Fine and Applied Arts, Burapha University
E-mail: sakesan@go.buu.ac.th

[3] สาขาทัศนศิลป์ ศิลปะการออกแบบและการจัดการวัฒนธรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
Visual Arts, Art of Design and Cultural Management Program, Faculty of Fine and Applied Arts, Burapha University
E-mail: bunchoo@go.buu.ac.th
*Corresponding author

Received: 5 May 2025 / **Revised**: 30 June 2025 / **Accepted**: 7 July 2025

Abstract

The objectives of this research were 1) to examine the historical development of Mise ceramics from Shanglin Lake in Zhejiang Province; and 2) to analyze their aesthetic identity and cultural significance during the late Tang Dynasty (A.D. 847–903). The research employed qualitative methodologies, including documentary research, field surveys, and expert interviews. The results indicated that the historical development of Mise ceramics from Shanglin Lake could be divided into four phases: the origin period, the development period, the golden age, and the period of decline and termination of kiln production. The aesthetic identity of Mise ceramics was categorized into four main aspects: 1) dense and refined clay texture, achieved through meticulous selection and preparation of raw materials; 2) forms and shapes inspired by nature, such as bowl rims modeled after various flower types; 3) a jade-like translucent green glaze with a smooth surface free from black specks or air bubbles; and 4) decorative motifs reflecting stylistic diversity. The analysis of their cultural significance revealed that Mise ceramics functioned as ritual vessels with important roles in Tang Dynasty Esoteric Buddhism. They became symbols of imperial authority and embodied a synthesis of philosophical thought and spiritual aesthetics of the Tang era.

Keywords: Aesthetic Identity, Mise Ceramics, Shanglin Lake, Late Tang Dynasty

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

เครื่องเคลือบถือเป็นคุณูปการสำคัญที่ชนชาติจีนได้มอบให้แก่อารยธรรมโลก ในประวัติศาสตร์เครื่องเคลือบจีน มณฑลเจ้อเจียงไม่เพียงแต่เป็นแหล่งผลิตเครื่องเคลือบดั้งเดิมที่สำคัญ หากยังเป็นพื้นที่ที่มีการพัฒนาเครื่องเคลือบศิลาดล (Celadon) อย่างเป็นระบบ และมีประวัติศาสตร์การผลิตเครื่องเคลือบที่ยาวนานนับพันปี กล่าวได้ว่า มณฑลเจ้อเจียงเป็นแหล่งพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตเครื่องเคลือบที่เก่าแก่และชำนาญที่สุดของจีน ในฐานะที่เป็นหนึ่งในศูนย์กลางสำคัญของการผลิตเครื่องเคลือบ มณฑลเจ้อเจียงจึงมีแหล่งเตาชื่อดังสองแห่ง ได้แก่ เตาเยว่ และ เตาหลงฉวน เตาเยว่มีต้นกำเนิดในสมัยราชวงศ์ฮั่น และเข้าสู่ยุครุ่งเรืองเป็นครั้งแรกในช่วงอาณาจักรหวูตะวันออก ต่อมา แม้จะเกิดภาวะซบเซาในสมัยราชวงศ์จิ้นตะวันออกจนถึงราชวงศ์สุย แต่ก็กลับมาเฟื่องฟูอีกครั้งในสมัยราชวงศ์ถัง และพัฒนาสีจุดสูงสุดในช่วงกลางถึงปลายราชวงศ์ถังจนถึงต้นราชวงศ์ซ่งเหนือ เครื่องเคลือบจากเตาเยว่ได้รับการยอมรับว่าเป็นตัวแทนของเครื่องเคลือบจากพื้นที่จีนตอนใต้ ดังปรากฏในคำกล่าวในสมัยราชวงศ์ถังที่ว่า “เครื่องเคลือบศิลาดลทางใต้ เครื่องเคลือบขาวทางเหนือ” (Wang, 1995) ในช่วงเวลาดังกล่าว ไม่ว่าจะในแง่ของขนาดของแหล่งผลิต หรือระดับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เตาเยว่ล้วนได้รับการยกย่องให้เป็นหนึ่งในแหล่งเตาพื้นบ้านที่มีชื่อเสียงสูงสุดของประเทศจีน ตั้งแต่ช่วงกลางราชวงศ์ถังเป็นต้นมา เครื่องเคลือบที่ผลิตจากเตาเยว่ได้ถูกส่งออกไปจำหน่ายในประเทศต่าง ๆ เกือบ 20 แห่งในทวีปเอเชียและแอฟริกา (Bao, 2020)

เมืองฉือซีตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของมณฑลเจ้อเจียง เป็นแหล่งผลิตหลักของเครื่องเคลือบศิลาดลจากเตาเยว่ อีกทั้งยังเป็นหนึ่งในจุดเริ่มต้นของเส้นทางสายไหมทางทะเลในช่วงปลายราชวงศ์ถัง ด้วยความก้าวหน้าทางเทคนิคและความชำนาญเชิงช่างของเตาเยว่ ทำให้เกิดผลงานเครื่องเคลือบศิลาดลชั้นยอด ซึ่งมีลักษณะรูปทรงสง่างาม ผิวเคลือบแววววาว สีเขียวใสดุจหยก และตกแต่งอย่างเรียบง่าย เครื่องเคลือบศิลาดลชั้นยอดเหล่านี้ถูกเรียกว่า เครื่องเคลือบมี่เซ่อ (Shaanxi Provincial Institute of Archaeology, 2018) ต่อมาในปี ค.ศ. 1987 มีการขุดค้นโบราณคดีที่เจดีย์วัดฝ่าเหมินพบเครื่องเคลือบมี่เซ่อจำนวน 14 ชิ้นภายในวังใต้ดินบริเวณฐานเจดีย์ ซึ่งกลายเป็นหลักฐานสำคัญที่ทำให้นักวิชาการจำนวนมากสันนิษฐานว่า เครื่องเคลือบเหล่านี้ผลิตขึ้นในช่วงปลายราชวงศ์ถัง การสันนิษฐานดังกล่าวได้รับ

การยืนยันเพิ่มเติมจากบทกวีของลู่ กุ่ยเหมิ่ง กวียุคปลายราชวงศ์ถังที่ได้พรรณนาถึงความชำนาญในการผลิต และความงามของสีเคลือบไว้ว่า ว่า “ลมน้ำค้างสารทเดือนเก้าเตาเยว่เปิด บรรลุเกิดสีเขียวหยกพันยอดเขา” (Ye, 2011) เครื่องเคลือบมี่เซ่อเหล่านี้จึงไม่เพียงสะท้อนถึงยุครุ่งเรืองของศิลปะและวิทยาการการผลิตเครื่องเคลือบในสมัยราชวงศ์ถัง แต่ยังแสดงถึงความชำนาญระดับสูงของช่างฝีมือเตาเยว่ได้อย่างเด่นชัด

พื้นที่ทะเลสาบซ่างหลินในเมืองฉือซี เนื่องจากมีทรัพยากรน้ำอุดมสมบูรณ์และอยู่ใกล้กับพื้นที่ภูเขา ซึ่งเป็นแหล่งวัตถุดิบสำคัญในการผลิตเครื่องเคลือบ จึงมีแหล่งเตาโบราณมากกว่า 100 แห่งกระจายอยู่ในบริเวณใกล้เคียง ในปี ค.ศ. 2016 สถาบันวิจัยโบราณคดีมณฑลเจ้อเจียงได้ประกาศความสำเร็จในการขุดค้นแหล่งเตาโฮ่วซืออ้าวที่อยู่บริเวณทะเลสาบซ่างหลิน ซึ่งพบเครื่องเคลือบมี่เซ่อจำนวนมากจากช่วงปลายราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 847–903) ทำให้สถาบันวิจัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเริ่มให้ความสนใจต่อแหล่งเตาและเครื่องเคลือบมี่เซ่อในพื้นที่นี้มากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันเครื่องเคลือบมี่เซ่อยังคงไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในวงกว้าง อีกทั้งยังมีการศึกษาทางศิลปะและอัตลักษณ์ทางสุนทรียภาพเกี่ยวกับเครื่องเคลือบประเภทนี้อยู่ในวงจำกัด ผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเครื่องเคลือบมี่เซ่อแห่งทะเลสาบซ่างหลินในยุคปลายราชวงศ์ถัง รวมถึงการวิเคราะห์อัตลักษณ์ทางสุนทรียภาพและความหมายทางวัฒนธรรมของเครื่องเคลือบมี่เซ่อ เพื่อส่งเสริมการเผยแพร่วัฒนธรรมและองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องเคลือบมี่เซ่อให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเครื่องเคลือบมี่เซ่อแห่งทะเลสาบซ่างหลิน มณฑลเจ้อเจียง

1.2.2 เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ทางสุนทรียภาพ และความหมายทางวัฒนธรรมของเครื่องเคลือบมี่เซ่อแห่งทะเลสาบซ่างหลิน มณฑลเจ้อเจียงในช่วงปลายราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 847-903)

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

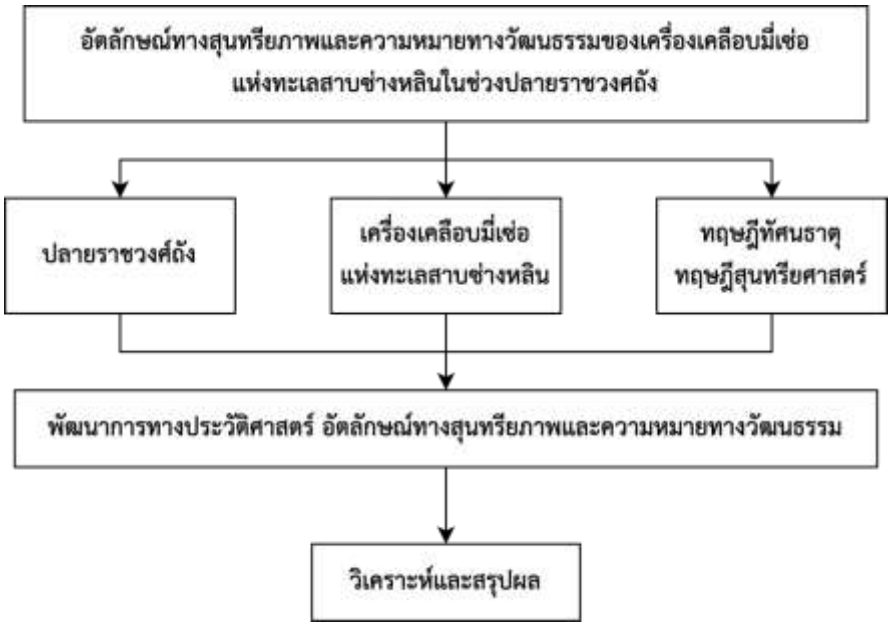
1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่: ทะเลสาบซ่างหลินในเมืองสือซี มณฑลเจ้อเจียง ประเทศจีน

1.3.2 ขอบเขตด้านเวลา: ช่วงปลายราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 874-903) เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวเป็นยุคต้นกำเนิดและยุครุ่งเรืองของเครื่องเคลือบมี่เซ่อแห่งทะเลสาบซ่างหลิน

1.3.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา: งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และเทคนิคการผลิตของเครื่องเคลือบมี่เซ่อแห่งทะเลสาบซ่างหลินในช่วงปลายราชวงศ์ถัง เพื่อวิเคราะห์ อัตลักษณ์ทางสุนทรียภาพ ตลอดจนความหมายทางวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในเครื่องเคลือบมี่เซ่อ ซึ่งเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญของมณฑลเจ้อเจียง

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่องอัตลักษณ์ทางสุนทรียภาพ และความหมายทางวัฒนธรรมของเครื่องเคลือบมี่เซ่อแห่งทะเลสาบซ่างหลิน ดำเนินการศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเครื่องเคลือบมี่เซ่อแห่งทะเลสาบซ่างหลิน มณฑลเจ้อเจียงในช่วงปลายราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 847-903) และใช้ทฤษฎีทัศนธาตุและสุนทรียศาสตร์ในการวิเคราะห์เครื่องเคลือบมี่เซ่อแห่งทะเลสาบซ่างหลิน เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางสุนทรียภาพ และความหมายแฝงของเครื่องเคลือบมี่เซ่อแห่งทะเลสาบซ่างหลินในช่วงปลายราชวงศ์ถัง จากนั้นทำการสรุปผลการศึกษา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 การวิจัยเอกสาร

รวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ อันได้แก่ จดหมายเหตุทางประวัติศาสตร์ หนังสือ เอกสารวิชาการ บทความ และสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับโบราณคดีเครื่องเคลือบมี่เซ่อในช่วงปลายราชวงศ์ถัง แหล่งเตาโบราณในบริเวณทะเลสาบช่างหลิน เมืองฉือซี มณฑลเจ้อเจียง

2.2. การวิจัยภาคสนาม

2.2.1 การลงพื้นที่สำรวจ: ผู้วิจัยดำเนินการลงพื้นที่ ณ แหล่งเตาโบราณทะเลสาบช่างหลิน พิพิธภัณฑ์เตาเยว่ทะเลสาบช่างหลิน อุทยานมรดกวัฒนธรรมเครื่องศิลาดล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเทคนิคการผลิต และอัตลักษณ์ทางสุนทรียภาพของเครื่องเคลือบมี่เซ่อ รวมถึงรวบรวมข้อมูลจากวัตถุจัดแสดง และฐานข้อมูลในพิพิธภัณฑ์และอุทยานวัฒนธรรมทั้งในรูปแบบเอกสาร รูปภาพ ภาพเคลื่อนไหว และเสียง ผลการเก็บข้อมูลจะนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาวิเคราะห์ อัตลักษณ์ทางสุนทรียภาพ และความหมายทางวัฒนธรรมของเครื่องเคลือบมี่เซ่อแห่งทะเลสาบช่างหลิน

2.2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก: ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายตามความเชี่ยวชาญและประสบการณ์เฉพาะด้าน นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการประเมินความเที่ยงตรง (IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องการวิจัยและการสร้างสรรค์งานเครื่องเคลือบมี่เซ่อ จำนวน 2 ท่าน ซึ่งทำการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ และความหมายทางวัฒนธรรมของเครื่องเคลือบมีเซ่อแห่งทะเลสาบช่างหลิน

3. สรุปผลการวิจัย

3.1 พัฒนาการของเครื่องเคลือบมี่เซ่อแห่งทะเลสาบช่างหลิน

ยุคต้นกำเนิด (ช่วงรัชสมัยหยวนเหอแห่งราชวงศ์ถัง ค.ศ. 806 - 820) : ต้นกำเนิดของเครื่องเคลือบมี่เซ่อสามารถสืบย้อนไปที่การผลิตเครื่องเคลือบศิลาดลเตาเยวในช่วงราชวงศ์ฮั่นตะวันออก แต่รูปแบบเฉพาะตัวที่แท้จริงเริ่มก่อตัวในช่วงต้นราชวงศ์ถัง (Bao, 2020) แหล่งทรัพยากรดินพอร์ซเลนที่อุดมสมบูรณ์ในพื้นที่ทะเลสาบช่างหลิน มณฑลเจ้อเจียง

เป็นพื้นฐานสำคัญต่อการผลิตเครื่องเคลือบศิลาดล ในขณะที่ความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของราชวงศ์ถังได้เอื้ออำนวยต่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการผลิตเครื่องเคลือบ การค้นพบทางโบราณคดีระบุว่า เครื่องเคลือบศิลาดลของเตาเยว่ในช่วงต้นราชวงศ์ถังยังคงมีเนื้อดินที่หยาบและพรุน เนื้อภาชนะค่อนข้างหนา สีเคลือบส่วนใหญ่เป็นเขียวอมเหลือง ชั้นเคลือบค่อนข้างบางและไม่สม่ำเสมอ กระทั่งเข้าสู่ช่วงกลางราชวงศ์ถัง เมื่อโครงสร้างเตามังกรได้รับการปรับปรุงอุณหภูมิในการเผาสามารถรักษาระดับที่สูงกว่า 1200 องศาเซียลเซสได้อย่างเสถียร นอกจากปรับปรุงโครงสร้างเตามังกรแล้ว เตาเยว่ยังเริ่มพัฒนาสูตรผสมเนื้อดินและน้ำเคลือบ ตลอดจนมีการล้างดินและกรองดินอย่างละเอียด (Lin, 1995) ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาเทคนิคที่นำไปสู่การเกิดเครื่องเคลือบศิลาดลชั้นยอดอย่างเครื่องเคลือบมี่เซ่อ

ทั้งนี้ การขุดค้นแหล่งเตาโบราณโฮ่วซืออ้าวบริเวณทะเลสาบช่างหลิน (ระหว่างปีค.ศ. 1993–1995) ได้มีการค้นพบเศษเครื่องเคลือบศิลาดลจากช่วงกลางราชวงศ์ถังจำนวนหนึ่ง ซึ่งบางชิ้นมีเนื้อดินสีเทาขาวละเอียด ผิวเคลือบเรียบเนียนและสม่ำเสมอ ซึ่งแตกต่างจากเครื่องเคลือบศิลาดลทั่วไป (Zhejiang Provincial Institute of Cultural Relics and Archaeology, 2002, p. 156) ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นรากฐานสำคัญต่อการถือกำเนิดของเครื่องเคลือบมี่เซ่อในเวลาต่อมา

ยุคแห่งการพัฒนา (ช่วงรัชสมัยต้าจงถึงรัชสมัยเสียนทง ค.ศ. 847 - 873) : เครื่องเคลือบมี่เซ่อได้เข้าสู่ยุคพัฒนาอย่างก้าวกระโดด ทั้งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและบริบททางการเมืองและศาสนาที่เอื้ออำนวยอย่างยิ่ง ความสำเร็จทางเทคนิคของเครื่องเคลือบมี่เซ่อถูกสะท้อนออกมาในหลายด้าน ดังนี้

1) วัตถุดิบมีคุณภาพสูง วัตถุดิบที่ใช้ในการปั้นเครื่องเคลือบมี่เซ่อ คือ ดินพอร์ซเลนจากพื้นที่ทะเลสาบช่างหลิน ซึ่งได้รับการล้างและกรองอย่างพิถีพิถัน ทำให้เนื้อดินมีความละเอียดแน่น สีออกเทาอมขาวแตกต่างจากเครื่องเคลือบศิลาดลทั่วไปอย่างชัดเจน

2) การควบคุมสีเคลือบ เพื่อสร้างความแตกต่างของเครื่องเคลือบมี่เซ่อกับเครื่องเคลือบศิลาดลอย่างชัดเจน ช่างเตาเยว่ได้พัฒนาสูตรน้ำเคลือบบนพื้นฐานของเครื่องเคลือบศิลาดล น้ำเคลือบของเครื่องเคลือบมี่เซ่อมีสารประกอบของเหล็กออกไซด์ (Fe_2O_3) ที่ค่อนข้างต่ำ และมีแคลเซียมออกไซด์ (CaO) ที่ค่อนข้างสูง ทำให้เกิดเฉดสีเขียวใส และสีเขียวมรกต ผิวเคลือบบางแต่เรียบลื่นมันวาว ส่งผลให้คุณภาพสีเคลือบของเครื่องเคลือบมี่เซ่อสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ด้วยเหตุนี้จึงทำให้สีสันของเครื่องเคลือบมี่เซ่อถูกขนานนามว่า "สีเขียวหยกพันยอดเขา" ซึ่งเป็นเฉดสีเขียวอมฟ้าที่ลึกซึ้งและโปร่งแสงเฉพาะตัว

3) เทคนิคการจัดเรียงชิ้นงานในเตา ก่อนนำชิ้นงานเข้าเตาจะใช้หีบทนไฟที่ทำจากดินพอร์ซเลนเช่นกัน พร้อมกับการปิดผนึกด้วยน้ำเคลือบเพื่อทำให้เกิดการเผาแบบรีดักชัน (Reduction Firing) ซึ่งแตกต่างกับการเผาเครื่องเคลือบศิลาดลในยุคก่อน ๆ ที่หีบทนไฟทำจากทรายและไม่มีปิดผนึกหีบทนไฟ นอกจากนี้ยังใช้การบรรจุชิ้นงานลงหีบทนไฟแบบหนึ่งต่อหนึ่ง แม้จะมีต้นทุนสูงและต้องทุบหีบทนไฟเพื่อนำเครื่องเคลือบออกมา แต่ช่วยให้ควบคุมคุณภาพของสีเคลือบให้ใสแวววาวดุจหยก (Wang, 2022, p. 56)

ซึ่งลักษณะเหล่านี้แสดงให้เห็นได้ชัดในเครื่องเคลือบมี่เซ่อจำนวน 14 ชิ้นที่ขุดพบในวัดฝ่าเหมินปีค.ศ. 1987 และเครื่องเคลือบมี่เซ่อที่ขุดพบจากแหล่งเตาโบราณโฮ่วซืออ้าวได้อย่างชัดเจน (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 2 เครื่องเคลือบมี่เซ่อที่ขุดพบจากวัดฝ่าเหมิน และเครื่องเคลือบมี่เซ่อที่ขุดพบจากแหล่งเตาโบราณโฮ่วซืออ้าว

หมายเหตุ. From “Re-exploring the mystery of secret color porcelain,” by Y. Shen, and Z. Miao, 2024, Archaeology and Cultural Relics, 7, p. 104.

ด้วยลักษณะที่โดดเด่นและเทคนิคกรรมวิธีที่พิถีพิถันนี้เอง ทำให้เครื่องเคลือบมี่เซ่อกลายเป็นเครื่องบรรณาการที่ใช้ในราชสำนักและศาสนาเท่านั้น และมีการจำแนกคุณภาพเครื่องเคลือบมี่เซ่อเป็นสามระดับ ได้แก่ ชั้นยอด (สำหรับจักรพรรดิเท่านั้น เป็นเครื่องเคลือบคุณภาพสูงสุด ทั้งด้านวัตถุดิบ เทคนิคการผลิต และความประณีตในการตกแต่ง) ชั้นกลาง (สำหรับขุนนาง ขุนพล หรือผู้มีบรรดาศักดิ์ คุณภาพรองลงมา) และชั้นล่าง (สำหรับชนชั้นปัญญาชน แม้เทคนิคและความประณีตจะด้อยกว่าแต่ยังคงความสวยงามและใช้แสดงรสนิยมทางศิลปะ) การจัดลำดับนี้ไม่เพียงสะท้อนความเชี่ยวชาญขั้นสูงของช่างฝีมือเตาเย่วในการผลิตเครื่องเคลือบมี่เซ่อ แต่ยังแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะหัตถกรรมกับระบบราชสำนักและโครงสร้างชนชั้นในสังคมจีนโบราณอย่างลึกซึ้ง

ยุคทอง (ช่วงรัชสมัยกวงฮว่าแห่งราชวงศ์ถังจนถึงช่วงต้นราชวงศ์ซ่งเหนือ ค.ศ. 898 - 1003) : นับตั้งแต่ปลายราชวงศ์ถังในช่วงรัชสมัยกวงฮว่าและเทียนฝู (ค.ศ. 898–903) จนถึงต้นราชวงศ์ซ่งเหนือ (ค.ศ. 907–960) ภูมิภาคอู่เยว่ที่ปกครองโดยตระกูลเฉียนได้สืบสานเทคนิคเครื่องเคลือบมี่เซ่อของราชวงศ์ถังอย่างต่อเนื่อง โดยได้มีการผลิตเครื่องเคลือบมี่เซ่อจำนวนมากเพื่อนำไปถวายแก่ราชสำนักราชวงศ์ถังและราชวงศ์จิ้นของประเทศจีน เครื่องเคลือบมี่เซ่อในช่วงเวลาดังกล่าวมีเนื้อดินเป็นสีเทาหรือเทาอมขาว น้ำเคลือบส่วนใหญ่มีสีเขียวหยกหรือเขียวอมฟ้า และมีภาชนะขนาดใหญ่บางชิ้นที่มีสีเขียวอมเหลือง ในด้านการตกแต่งมีการนิยมวาดลายด้วยสีน้ำตาล สลักลายนูน และการตกแต่งด้วยทองคำ งานฝีมือมีความประณีต ใช้การเผาแบบบรรจุลงในหีบทนไฟทีละชิ้น และใช้เส้นดินก้อนรองที่ขอบฐานภาชนะ

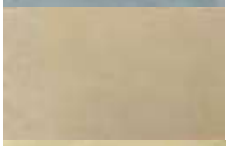
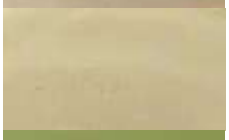
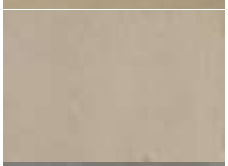
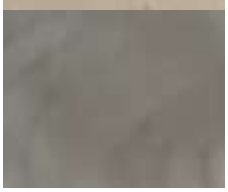
เมื่อเข้าสู่ช่วงกลางถึงปลายของราชวงศ์ซ่งเหนือ (ค.ศ. 976–1003) การผลิตเครื่องเคลือบมี่เซ่อได้เข้าสู่ยุคทองอย่างแท้จริง น้ำเคลือบมีความหลากหลายยิ่งขึ้น โดยมีสีหลักเป็นสีเขียวมรกตและฟ้าหม่นอมเขียว ลวดลายตกแต่งเปลี่ยนไปใช้รูปแบบที่เน้นธรรมชาติและบุคคล เช่น ผีเสื้อ นกแก้ว ผึ้งบิน ช่อดอกไม้ และมีการปรากฏของลวดลายเชิงวรรณศิลป์ เช่น ฉากเลี้ยงอาหารของตัวละคร เซียนเหาะบนก้อนเมฆ เป็นต้น (Suzhou Cultural Relics Preservation Committee, 1957) ในช่วงเวลานี้ เครื่องเคลือบมี่เซ่อที่ถวายให้ราชวงศ์มีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างมาก เทคนิคการทำก็มีความประณีตยิ่งขึ้น โดยใช้วิธีเคลือบทั่วทั้งภาชนะและใช้หมุดรองหมุนรองเวลาเผา ส่วนภาชนะฐานเรียบจะใช้วงแหวนเซรามิก (กี๋) เป็นฐานรองเวลาการเผาเพื่อไม่ให้น้ำเคลือบไหลติดกับพื้นเตาทำให้ภาชนะเสียหายได้ จากการพัฒนาเทคนิคเหล่านี้แสดงถึงระดับฝีมือการผลิตเครื่องเคลือบมี่เซ่อที่สูงยิ่งขึ้น

เครื่องเคลือบมี่เซ่อในยุคนี้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของตระกูลเฉียน (แคว้นอู่เยว่) ในช่วงปลายราชวงศ์ถังถึงต้นราชวงศ์ซ่ง ครอบคลุมระยะเวลากว่าร้อยปี ได้สืบทอดเทคนิคดั้งเดิมจากสมัยราชวงศ์ถัง ขณะเดียวกันก็มีการพัฒนาและสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งในช่วงกลางถึงปลายราชวงศ์ซ่งเหนือ ศิลปะและเทคโนโลยีการผลิตได้ก้าวสู่จุดสูงสุด จนมีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์เครื่องเคลือบศิลาดลของจีนโบราณ

ยุคเสื่อมโทรมและยุติการเผา (ปีค.ศ. 1003–1068) : ช่วงปลายราชวงศ์ซ่งเหนือ (ค.ศ. 1003–1068) เครื่องเคลือบมี่เซ่อเริ่มเข้าสู่ยุคเสื่อมโทรม ข้อมูลจากการขุดค้นทางโบราณคดีพบว่า ชิ้นส่วนเครื่องเคลือบมี่เซ่อจากแหล่งเตาเผาในช่วงปลายราชวงศ์ซ่งเหนือพบได้ยากมาก โดยส่วนใหญ่เป็นเครื่องเคลือบพื้นบ้านที่มีเนื้อหยาบ สะท้อนถึงภาวะหยุดการผลิต (Zhejiang Provincial Institute of Cultural Relics and Archaeology, 2011) การเจริญรุ่งเรืองของเครื่องเคลือบขาวจากเตาติ้งและการเปลี่ยนแปลงของความต้องการเครื่องเคลือบในราชสำนัก ยิ่งเร่งให้เครื่องเคลือบมี่เซ่อไม่ได้รับความนิยมลงอย่างรวดเร็ว กระทั่งถึงปีแรกแห่งรัชสมัยซีหนิง (ค.ศ. 1068) เครื่องเคลือบมีเซ่อก็ได้จางหายไปจากเวทีประวัติศาสตร์เครื่องเคลือบ (Li, 2005, p. 13) กลายเป็นเพียงเสียงสะท้อนของยุครุ่งเรืองแห่งเตาเยวในอดีต

ตารางที่ 1 ลักษณะรูปทรง สีเคลือบและการตกแต่งของเครื่องเคลือบมี่เซ่อ 4 ยุค

ช่วงเวลา	รูปทรง	สีเคลือบ	การตกแต่ง
ยุคต้นกำเนิด (ค.ศ. 806 - 820)			ตกแต่งด้วยสีเคลือบสีเดียว

ช่วงเวลา	รูปทรง	สีเคลือบ	การตกแต่ง
			
ยุคแห่งการพัฒนา (ค.ศ. 847 - 873)	 	 	
ยุคทอง (ค.ศ. 898 - 1003)	 	 	

ช่วงเวลา	รูปทรง	สีเคลือบ	การตกแต่ง
ยุคเสื่อมโทรมและยุติการเผา (ปีค.ศ. 1003–1068)	ไม่มีหลักฐานปรากฏ	ไม่มีหลักฐานปรากฏ	ไม่มีหลักฐานปรากฏ

3.2 อัตลักษณ์ทางสุนทรียภาพ และความหมายทางวัฒนธรรมของเครื่องเคลือบมี่เซ่อแห่งทะเลสาบซ่างหลิน มณฑลเจ้อเจียงในช่วงปลายราชวงศ์ถัง

3.2.1 อัตลักษณ์ทางสุนทรียภาพ

จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสำรวจภาคสนามและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้สรุปอัตลักษณ์ทางสุนทรียภาพของเครื่องเคลือบมี่เซ่อแห่งทะเลสาบซ่างหลิน มณฑลเจ้อเจียงในช่วงปลายราชวงศ์ถังได้ดังนี้

เนื้อดินแน่นละเอียด

ในยุคกลางราชวงศ์ถัง เครื่องเคลือบที่เผาผลิตจากเตาในแถบทะเลสาบซ่างหลินมีคุณภาพดีเยี่ยม เนื่องความความละเอียดของเนื้อดินพอร์ซเลนเป็นผลมาจากทรัพยากรแร่อันอุดมสมบูรณ์ในดินเกาลินบริเวณทะเลสาบซ่างหลิน แร่ชนิดนี้เป็นส่วนผสมของดินเกาลิน หินฟันม้า (feldspar) และแร่ควอตซ์ ซึ่งเป็นวัตถุดิบชั้นเยี่ยมสำหรับการปั้นเครื่องเคลือบมี่เซ่อ วัสดุดินที่คัดสรรมาจะถูกล้างทำความสะอาดอย่างละเอียด ทำให้เนื้อดินของเครื่องเคลือบมี่เซ่อแน่นและละเอียดกว่าเนื้อดินเครื่องเคลือบศิลาดลทั่วไป

นอกจากนี้ ช่วงต้นราชวงศ์ถังนิยมนิยมขึ้นรูปชิ้นงานด้วยแป้นหมุน ขั้นตอนไม่ประณีตบรรจงนัก เนื้องานจึงค่อนข้างหยาบกระด้างและหนา ส่งผลให้รูปทรงดูไม่งามตานัก ต่อมาในช่วงกลางและปลายราชวงศ์ถัง กรรมวิธีในการจัดการวัสดุดินมีความก้าวหน้าขึ้น หลังจากผ่านขั้นตอนบดดินให้ละเอียด ล้างทำความสะอาด กรองสิ่งแปลกปลอม และนวดดินตามลำดับแล้ว จึงค่อยนำมาขึ้นรูปชิ้นงาน ส่งผลให้ผิวงานมีความละเอียด เรียบลื่น แน่นมือและชุ่มชื้น สามารถสร้างชิ้นงานที่มีความบางมากขึ้นได้

ลักษณะและรูปทรงตามลักษณะของธรรมชาติ

ลักษณะและรูปทรงของเครื่องเคลือบมีพื้นฐานมาจากเนื้อดินที่เกิดการจัดการอย่างพิถีพิถัน ทั้งยังได้รับอิทธิพลด้านรูปทรงจากเครื่องทองและเครื่องเงินในสมัยราชวงศ์ถังด้วย จากการศึกษาเครื่องเคลือบมี่เซ่อที่ขุดพบจากวัดฝ่าเหมินทั้ง 14 ชิ้น พบว่า ภาชนะเหล่านี้นอกจากเป็นภาชนะทรงกลม งามอย่างมีแบบแผน ยังมีภาชนะที่มีมีรูปทรงเหมือนดอกไม้ที่กำลังผลิบาน ด้วยการเลือกสรรรูปทรงตามพืชพรรณบุปผาในธรรมชาติ ส่วนปาก ท้องและก้นของภาชนะจึงแสดงเส้นสายเค้าโครงอันเรียบง่าย รูปลักษณะปากภาชนะแบ่งออกเป็นทรงกว้าง ทรงดอกทานตะวัน ทรงดอกบัว ขณะที่รูปทรงส่วนท้องเป็นทรงลึก ทรงตื้น และทรงกลม รอยต่อที่เชื่อมโยงระหว่างปาก ลำตัว และก้นภาชนะเป็นธรรมชาติ เส้นสายโดยรวมมีความลื่นไหล

ภาพที่ 3 จานเครื่องเคลือบมี่เซ่อปากทรงดอกทานตะวันและปากทรงดอกไม้ห้ากลีบ

หมายเหตุ. From An unprecedented exhibition of the essence of Tang Dynasty imperial treasures, by Famen Temple Museum, 2022 (http://sanyamuseum.com/a/2/2022/0510/885.html) Copyright © Sanya City Museum.

นอกจากนี้ 1 ใน 14 ชิ้นเป็นแจกันเครื่องเคลือบมี่เซ่อทรงแปดเหลี่ยม ซึ่งแสดงให้เห็นทักษะขั้นสูงและสร้างสรรค์ได้ยากกว่า เมื่อเทียบภาชนะทรงกลมอีก 13 ชิ้น ปากแจกันกลมเล็ก คอภาชนะสูงเรียว ท้องภาชนะกลมและเป็นทรงแปดเหลี่ยม ฐานส่วนคอมีวงแหวนเรียงซ้อนสามชั้น สัมผัสได้ถึงความงามอันสมมาตร ทั้งยังเพิ่มความลดหลั่นและจังหวะให้ตัวแจกันได้อย่างดีเยี่ยม

ภาพที่ 4 แจกันน้ำมนต์เครื่องเคลือบมี่เซ่อทรงแปดเหลี่ยม

หมายเหตุ. From An unprecedented exhibition of the essence of Tang Dynasty imperial treasures, by Famen Temple Museum, 2022 (http://sanyamuseum.com/a/2/2022/0510/885.html) Copyright © Sanya City Museum.

สีเคลือบเขียวใสดุจหยก ผิวเคลือบเรียบลื่นแวววาว

วัฒนธรรมจีนให้ความสำคัญกับหยกมาตั้งแต่ยุคหินใหม่ ขณะที่การเผาผลิตเครื่องเคลือบก็มุ่งแสวงหาคุณภาพของการเคลือบและสีเคลือบ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องเคลือบสีเขียว สีดำ หรือสีขาว ล้วนแต่ต้องการที่จะสร้างผิวสัมผัสเรียบลื่นแวววาวดุจหยก เครื่องเคลือบมี่เซ่อช่วงปลายราชวงศ์ถังโดดเด่นที่ผิวเคลือบ โดยมีการใช้ขี้เถ้าจากวัตถุดิบธรรมชาติผสมในวัสดุเคลือบ ทำให้เกิดเคลือบสีเขียวอมเหลืองและสีเขียวอมฟ้า อีกทั้งเนื้อดินของชิ้นงานดิบยังเป็นสีเทาและสีเขียวอมเทา เมื่อผ่านกระบวนเผา ชิ้นงานสำเร็จมีสีเขียวอมเหลือง หรือเขียวอมฟ้า และมีชั้นเคลือบที่บางเรียบและแวววาว ปราศจากจุดดำปนเปื้อน ไม่มีฟองอากาศที่ผิวชิ้นงาน ไม่มีรอยแตกร้าว ทำให้ภาชนะที่ว่างเปล่าเหมือนมีน้ำบรรจุอยู่เต็ม มีแสงแวววาวเป็นธรรมชาติ สะอาดบริสุทธิ์

ภาพที่ 5 จานเครื่องเคลือบมี่เซ่อปากทรงดอกไม้ห้ากลีบ

หมายเหตุ. From An unprecedented exhibition of the essence of Tang Dynasty imperial treasures, by Famen Temple Museum, 2022 (http://sanyamuseum.com/a/2/2022/0510/885.html) Copyright © Sanya City Museum.

ลวดลายตกแต่งผสานความหลากหลาย

เทคนิคการตกแต่งเครื่องเคลือบมี่เซ่อยุคปลายราชวงศ์ถังค่อนข้างเรียบง่าย โดยทั่วไปจะเป็นการเขียนสีน้ำตาล การพิมพ์ลาย การแกะสลัก เป็นต้น โดยการเขียนสีและการแกะสลักเป็นเทคนิคการตกแต่งที่ได้รับความนิยมในยุคนั้น โดยลวดลายส่วนใหญ่ได้แก่พืชพรรณต่าง ๆ เช่น กลีบดอกบัว กลีบดอกทานตะวัน ดอกบัว ใบบัว ส่วนเทคนิค

เขียนสีน้ำตาลมักวาดลายเมฆ เทคนิคพิมพ์ลายจะทำเป็นลายเมฆและนกกระเรียน เทคนิคแกะฉลุ ส่วนใหญ่จะแกะสลักเป็นลายดอกไม้และเมฆบนฝาของที่บรรจุเครื่องหอม นอกจากนี้ยังมีการใช้เงินและทองตกแต่งบางส่วน ในการตกแต่งลายเส้นพืชพรรณ สัตว์ ทิวทัศน์ธรรมชาติ และรูปบุคคลล้วนเรียวบางลื่นไหลดุจมีชีวิต

เครื่องเคลือบมี่เซ่อที่ขุดพบจากวัดฝ่าเหมินที่เป็นชามปากกว้างมีทั้งหมด 3 ชิ้น ด้านข้างยังมีลวดลายตกแต่งเป็นรูปสตรีชาววังสมัยราชวงศ์ถังที่เห็นได้ชัดเจน (ดูภาพที่ 8) ภาพสตรีชาววังมีความสมจริง โดยทรงผมเกล้าสูง ใบหน้ากลม รูปร่างเพรียวบางทว่าอวบอิ่ม แต่งกายด้วยชุดไหม ท่าทีสงบสำรวม เป็นการถ่ายทอดภาพสตรีสูงศักดิ์ในยุคราชวงศ์ถังได้อย่างมีชีวิตชีวา เทคนิคการวาดใช้การตวัดลายเส้นแบบภาพจิตรกรรมจีน แสดงความพลิ้วไหวและสัมผัสอ่อนนุ่มของเครื่องแต่งกายที่สตรีชาววังสวมใส่ เครื่องเคลือบมี่เซ่อเหล่านี้เป็นการผสมผสานระหว่างสุนทรียภาพแห่งราชวงศ์ถังและงานหัตถศิลป์อย่างสมบูรณ์แบบ ถือเป็นความก้าวหน้าครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์เครื่องเคลือบของจีน

ภาพที่ 6 ลายสตรีชาววังสมัยราชวงศ์ถังบนชามเครื่องเคลือบมี่เซ่อปากทรงดอกทานตะวันห้ากลีบ และภาพร่างลายเส้น

หมายเหตุ. From Tang Dynasty sunflower-shaped porcelain bowl with ring foot and secret color, by People's Daily Online, 2013 (http://politics.people.com.cn/BIG5/n/2013/0729/c366035-22368309-4.html) Copyright © 1997-2013 by www.people.com.cn All rights reserved.

นอกจากจากตกแต่งด้วยการเขียนสีและการสลัก ยังพบเครื่องเคลือบมี่เซ่อ 2 ชิ้นที่ขุดพบจากวัดฝ่าเหมินที่ด้านในลงเคลือบสีเขียวอมเหลือง ด้านนอกฝังลวดลายนกหล่วนกับดอกไม้ที่ทำจากทองและเงินบนผิวเคลือบสีดำ โดยลายนี้ได้รับความนิยมอย่างมากในสมัยราชวงศ์ถัง สื่อถึงความเป็นสิริมงคลและอุปมาถึงชีวิตแต่งงานอันสมบูรณ์พูนสุข รายละเอียดวิจิตรบรรจง ข้างดอกไม้มีนกกระพือปีกบิน รุ่มรวยเสน่ห์ธรรมชาติ แม้จะเป็นลวดลายบนพื้นผิวเรียบ แต่ก็ราวกับกำลังพิศมองฉากนกร้องขับขานและดอกไม้บานในฤดูใบไม้ผลิ

ภาพที่ 7 ชามเครื่องเคลือบมี่เซ่อที่ตกแต่งลายนกหล่วนกับดอกไม้ด้วยเทคนิคการฝังเงินและทอง

หมายเหตุ. From Major archaeological discoveries in New China, the underground palace of Famen Temple: The glory of the prosperous Tang Dynasty, the secret of the Buddhist country, by Xinhuanet, 2019 (http://www.xinhuanet.com/politics/2019-08/30/c_1124940654.htm) Copyright © 2000-2025 by Xinhuanet.com All rights reserved.

เครื่องเคลือบมี่เซ่อในช่วงปลายราชวงศ์ถังที่ผลิตจากเตาเยว่แห่งทะเลสาบซ่างหลิน มณฑลเจ้อเจียง แสดงถึงอัตลักษณ์ทางสุนทรียภาพได้อย่างชัดเจน ทั้งคุณภาพของเนื้อดินที่ละเอียดแน่น รูปทรงที่ได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ สีเคลือบเขียวใสดุจหยก เทคนิคตกแต่งที่หลากหลายทั้งการเขียนสี แกะสลัก และฝังทองเงิน ตลอดจนลวดลายที่สะท้อนความรุ่งเรืองของราชวงศ์ถังอย่างมีชีวิตชีวา เครื่องเคลือบมี่เซ่อจึงเป็นผลงานที่หลอมรวมความวิจิตรประณีตทางหัตถศิลป์เข้ากับจิตวิญญาณแห่งยุคสมัยได้อย่างงสมบูรณ์แบบ

ตารางที่ 2 ตารางสรุปถึงอัตลักษณ์ทางสุนทรียภาพของเครื่องเคลือบมี่เซ่อในช่วงปลายราชวงศ์ถัง

ประเภทภาชนะ	รูปทรง	ปากภาชนะ	สีเคลือบ	การตกแต่ง
ชาม (ส่วนใหญ่เป็นชามทรงกลมมน)		ปากทรงดอกทานตะวัน ปากผายขอบเรียบ (ปากบาน) ปากทรงดอกทานตะวัน ปากทรงดอกทานตะวัน ปากผายขอบเรียบ (ปากบาน)	 สีเขียวมรกต สีเหลือง	ตกแต่งด้วยเคลือบสีเดียว ตกแต่งด้วยการเขียนสี ตกแต่งด้วยเทคนิคการฝังเงินและทอง
จาน		ปากทรงกลีบบัว	 สีเขียวมรกต	ตกแต่งด้วยเคลือบสีเดียว

ประเภทภาชนะ	รูปทรง	ปากภาชนะ	สีเคลือบ	การตกแต่ง
แจกัน (ภาชนะทรงแปดเหลี่ยม)		ปากแจกันกลมเล็ก คอภาชนะสูงเรียว	 สีเขียวอมฟ้า	ตกแต่งด้วยเคลือบสีเดียว

3.2.2 ความหมายทางวัฒนธรรม

ความหมายทางศาสนา

ในช่วงปลายราชวงศ์ถัง พุทธศาสนาโดยเฉพาะนิกายตันตระ มีบทบาทสำคัญในราชสำนักอย่างยิ่ง เครื่องเคลือบมี่เซ่อจึงเกิดขึ้นในฐานะภาชนะที่ออกแบบสำหรับการประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนาโดยเฉพาะ มีนักวิชาการบางส่วนกล่าวว่า คำว่า “มี่” (秘) สื่อถึง“มี่จง” (密宗) ซึ่งหมายถึงพุทธตันตระ ขณะที่คำว่า เซ่อ“色” ในบริบทพุทธศาสนา หมายถึง “รูป” หรือ “สิ่งที่มีตัวตน” ดังนั้นคำว่า “มี่เซ่อ” จึงมีความหมายแฝงทางศาสนาอย่างชัดเจน นอกจากนี้ การขุดพบเครื่องเคลือบมี่เซ่อในวัดฝ่าเหมิน บ่งชี้ว่าภาชนะเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของ “แปดเครื่องบูชา” หรือ “สิบสองเครื่องบูชา” ที่สะท้อนรูปแบบพิธีกรรมแบบมณฑล (Mandala) ของพุทธตันตระ ซึ่งแสดงถึงจักรวาลทัศน์แบบ “ศูนย์กลางและสี่ทิศ” ภาชนะเหล่านี้จึงมิได้ทำหน้าที่เพียงเพื่อใช้ในพิธีเท่านั้น แต่ยังเป็นสื่อกลางแห่งศรัทธาและการแสดงออกถึงโลกทัศน์ในพุทธศาสนาอีกด้วย

สัญลักษณ์ของราชอำนาจ

เครื่องเคลือบมี่เซ่อในปลายราชวงศ์ถังเป็นเครื่องใช้สำหรับราชสำนัก ได้รับการควบคุมอย่างเคร่งครัด เป็นการสะท้อนแนวคิด “ภาชนะสะท้อนบารมีและอำนาจ” ในระบบวัฒนธรรมพิธีการของจีนโบราณ จากบันทึกในหนังสือราชวงศ์ถังใหม่ : บันทึกห้าธาตุ ระบุว่า เครื่องเคลือบมี่เซ่อผลิตจากเตาเยว่ และถูกส่งถวายราชสำนัก ห้ามมิให้คนนอกใช้งาน ถือเป็นของสูงศักดิ์และเป็นมงคลยิ่ง อีกทั้งเครื่องเคลือบมี่เซ่อยังมีสถานะเป็น “วัตถุศักดิ์สิทธิ์” ซึ่งมักใช้ในพิธีบูชาพระบรมสารีริกธาตุของจักรพรรดิ เครื่องเคลือบมี่เซ่อเป็นทั้งสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ทางศาสนาและเจตจำนงของราชอำนาจของจักรพรรดิอีกด้วย

การผสมผสานแนวคิดเชิงปรัชญากับสุนทรียภาพทางจิตวิญญาณ :

เครื่องเคลือบมี่เซ่อในช่วงปลายราชวงศ์ถังมีรูปทรงเรียบง่าย สีเคลือบเขียวอ่อนละมุน ถ่ายทอดแนวคิดความสุนทรียภาพจีนดั้งเดิมที่เน้น “ความว่าง ความสงบ และการปฏิบัติตามวิถีธรรมชาติ” พื้นผิวเคลือบสีเขียวอ่อนที่ “ดุจน้ำแข็งคล้ายหยก” นี้ มักถูกกวีพรรณนาว่า “เขียวหยกพันยอดเขา” สะท้อนให้เห็นถึงความงามที่สมดุล และเรียบง่าย

ความงามดังกล่าวมีพื้นฐานมาจากสุนทรียภาพความกลมกลืนในหลักแนวคิดพิธีการของลัทธิขงจื้อ รวมถึงการปฏิบัติตามวิถีแห่งธรรมชาติโดยไม่ควบคุม และความสงบเงียบของลัทธิเต๋า ซึ่งแนวคิดเหล่านี้หลอมรวมกันอยู่ในลักษณะของเครื่องเคลือบมี่เซ่อ ไม่ว่าจะเป็นความเรียบง่ายไร้การตกแต่ง และสีเคลือบที่อ่อนละมุน ล้วนแสดงให้เห็นถึงอุดมคติของชนชั้นบัณฑิตในช่วงปลายราชวงศ์ถัง ที่ใฝ่หาการกลับคืนสู่ธรรมชาติและความเรียบง่าย ไม่ยึดติดกับชื่อเสียงหรือผลประโยชน์ เป็นการหลอมรวมระหว่างวัตถุกับจิตวิญญาณอย่างแท้จริง

เครื่องเคลือบมี่เซ่อในช่วงปลายราชวงศ์ถังสะท้อนให้เห็นถึงความลุ่มลึกทางวัฒนธรรมหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา มีบทบาทเป็นภาชนะในพิธีกรรมพุทธศาสนาตันตระและเป็นสื่อกลางแห่งศรัทธา ด้านการสื่อถึงราชอำนาจ

ของจักรพรรดิ โดยทำหน้าที่เป็นเครื่องใช้สำหรับราชสำนักและสัญลักษณ์ของอำนาจจักรพรรดิ และด้านสุนทรียภาพ โดยผสานแนวคิดขงจื้อ เต๋า และพุทธศาสนา ถ่ายทอดออกมาเป็นรูปทรงเรียบง่ายและสีเคลือบเขียวอ่อนดุจหยกที่สะท้อนอุดมคติของบัณฑิตในยุคนั้นในการแสวงหาความสงบ เรียบง่าย และกลมกลืนกับธรรมชาติ เป็นการรวมวัตถุกับจิตวิญญาณไว้ได้อย่างลึกซึ้ง

4. อภิปรายผล

การศึกษาอัตลักษณ์ทางสุนทรียภาพ และความหมายทางวัฒนธรรมของเครื่องเคลือบมี่เซ่อแห่งทะเลสาบซ่างหลินในช่วงปลายราชวงศ์ถัง สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

การศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเครื่องเคลือบมี่เซ่อแห่งทะเลสาบซ่างหลิน มณฑลเจ้อเจียง พบว่าเครื่องเคลือบมี่เซ่อนับว่าเป็นเครื่องเคลือบศิลาดลชั้นยอดจากเตาเยว่ที่มีการพัฒนาวัสดุ เทคนิคและเทคโนโลยีในการผลิตอย่างต่อเนื่อง โดยสามารถแบ่งพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ออกเป็น 4 ระยะ ได้แก่ ยุคต้นกำเนิด ยุคแห่งการพัฒนา ยุคทอง ยุคเสื่อมโทรมและยุติการเผา 1) ยุคต้นกำเนิด เครื่องเคลือบศิลาดลในช่วงต้นราชวงศ์ถังมีเนื้อดินที่ค่อนข้างหยาบและพรุน ส่งผลให้การขึ้นรูปไม่สมบูรณ์ เนื้อภาชนะมีความหนา สีเคลือบเป็นสีเขียวอมเหลืองและไม่สม่ำเสมอ ต่อมา เตาเยว่เริ่มปรับปรุงโครงสร้างเตาและเริ่มพัฒนาสูตรดินและน้ำเคลือบทำให้สามารถผลิตเครื่องเคลือบศิลาดลชั้นยอด และถูกขนานนามว่า เครื่องเคลือบมี่เซ่อ 2) ยุคแห่งการพัฒนา เตาเยวได้มีกรรมวิธีในการคัดสรรและจัดการวัตถุดิบได้อย่างดีเยี่ยม ส่งผลให้เนื้อดินมีสีเทาอมขาวและแน่นละเอียด อีกทั้งยังมีการพัฒนาสีเคลือบจากพื้นฐานของเครื่องเคลือบศิลาดลส่งผลให้เกิดสีเขียวใสแวววาว และยังมีเทคโนโลยีการบรรจุเผาในหีบทนไฟแบบที่ละชิ้น ทำให้ผิวของเครื่องเคลือบเรียบลื่นแวววาวปราศจากเขม่า 3) เมื่อเข้าสู่ยุคทอง เครื่องเคลือบมีเซ่อได้กลายเป็นเครื่องใช้สำหรับราชสำนักอย่างแพร่หลาย นอกจากการพัฒนาวัสดุน้ำเคลือบและการเผาแล้ว ยังมีการตกแต่งที่หลากหลายยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเขียนสี การแกะสลัก ตลอดจนการฝังเงินและทอง ทำให้เครื่องเคลือบมี่เซ่อก้าวสู่จุดสูงจุดของการพัฒนาอย่างแท้จริง 4) เมื่อเข้าสู่ยุคเสื่อมโทรมในช่วงปลายราชวงศ์ซ่งเหนือ เนื่องจากความเจริญรุ่งเรืองของแหล่งเตาอื่น ๆ ส่งผลให้ความนิยมเครื่องเคลือบมี่เซ่อลดลงเรื่อย ๆ จนหยุดการเผาเครื่องเคลือบมี่เซ่อ

จากการวิเคราะห์อัตลักษณ์ทางสุนทรียภาพและความหมายทางวัฒนธรรมของเครื่องเคลือบมี่เซ่อแห่งทะเลสาบซ่างหลินในช่วงปลายราชวงศ์ ผู้วิจัยได้สรุปอัตลักษณ์ทางสุนทรียภาพของเครื่องเคลือบมี่เซ่อเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) เนื้อดินที่แน่นละเอียดจากการคัดสรรจัดการวัสดุได้อย่างพิถีพิถัน 2) ลักษณะและรูปทรงที่สร้างตามแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ (ปากชามทรงดอกไม้ชนิดต่าง ๆ) 3) สีเคลือบที่เขียวใสดุจหยกและผิวเคลือบที่เรียบลื่นปราศจากจุดดำปนเปื้อนหรือฟองอากาศ 4) ลวดลายตกแต่งผสานความหลากหลาย การตกแต่งเครื่องเคลือบมี่เซ่อไม่ได้ลงเคลือบสีเดี่ยวอีกต่อไป แต่มีการผสมผสานการเขียนสี การพิมพ์ลาย การแกะสลักและ การฝังเงินกับทอง เนื้อหาในภาพลวดลายสอดคล้องกับรสนิยมและสุนทรียภาพของผู้คนในสมัยราชวงศ์ถัง โดยส่วนใหญ่เน้นความสง่า เรียบง่ายและสื่อถึงความเป็นปัญญาชน ดังนั้นลวดลายส่วนใหญ่จึงเป็นลายพืชพรรณบุฝผา อีกทั้งยังพบการวาดภาพสตรีชาววังตามแบบฉบับของภาพจิตรกรรมในยุคนั้นอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Li (2005) ที่กล่าวว่าเครื่องเคลือบมี่เซ่อเป็นตัวแทนที่แสดงถึงความชื่นชอบ รสนิยมและแนวคิดความเชื่อของผู้คนในสมัยราชวงศ์ถัง อย่างไรก็ตามจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยยังพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นศึกษาที่ประวัติศาสตร์ความเป็นมา ประเภทและรูปลักษณะของเครื่องเคลือบมี่เซ่อที่ขุดพบในพื้นที่ทะเลสาบซ่างหลินจำนวนมาก แต่ผู้ที่ศึกษาด้านอัตลักษณ์ทางสุนทรียภาพและความหมายทางวัฒนธรรมของเครื่องเคลือบมี่เซ่อแห่งทะเลสาบซ่างหลินในช่วงปลาย ยังมีไม่มากนัก ดังนั้นผู้วิจัยหวังว่าผลการวิจัยนี้จะสามารถทำให้ส่งเสริมการรับรู้และการเผยแพร่วัฒนธรรมเครื่องเคลือบมี่เซ่อแห่งทะเลสาบซ่างหลินในช่วงปลายราชวงศ์ถังได้

5. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาอัตลักษณ์ทางสุนทรียภาพ และความหมายทางวัฒนธรรมของเครื่องเคลือบมี่เซ่อแห่งทะเลสาบซ่างหลินในช่วงปลายราชวงศ์ถัง ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมเครื่องเคลือบมี่เซ่อแห่งทะเลสาบซ่างหลินในช่วงปลายราชวงศ์ถัง ดังนี้ 1) การประชาสัมพันธ์ผ่านกิจกรรม เทศกาลและการจัดแสดงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การประชุมวิชาการ นิทรรศการ กิจกรรมแบบมีส่วนร่วมและอื่น ๆ เพื่อให้ผู้คนรับรู้และเข้าใจอัตลักษณ์ ความหมายทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณของเครื่องเคลือบมี่เซ่ออย่างชัดเจน 2) จากการลงพื้นที่ภาคสนามทำให้ผู้วิจัยทราบว่าในพื้นที่ทะเลสาบซ่างหลินยังมีแหล่งเตาที่เกี่ยวข้องกับเครื่องเคลือบมี่เซ่อจำนวนมาก ควรมีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวแหล่งโบราณคดีและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของแหล่งเตาและเครื่องเคลือบมี่เซ่อในพื้นที่ เพื่อสร้างแนวทางและการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีที่เกี่ยวข้องต่อไป

6. เอกสารอ้างอิง

Bao, Z. (2020). *The “Maritime Silk Road” and the exchange of currency and culture between China and foreign countries*. Zhonghua Book Company.

Famen Temple Museum. (2022). *An unprecedented exhibition of the essence of Tang Dynasty imperial treasures*. http://sanyamuseum.com/a/2/2022/0510/885.html

Li, G. (2005). Re-exploring the mystery of “Mi se porcelain”. *Oriental Museum, 4*, 6-15.

Lin, S. (1995). On the secret color porcelain of Yue kiln celadon. *Wenbo, 6*, 6.

People's Daily Online. (2013). *Tang Dynasty sunflower-shaped porcelain bowl with ring foot and secret color*. http://politics.people.com.cn/BIG5/n/2013/0729/c366035-22368309-4.html

Shaanxi Provincial Institute of Archaeology. (2018). *Archaeological excavation report of Famen Temple*. Cultural Relics Publishing House.

Shen, Y., & Miao, Z. (2024). Re-exploring the mystery of “secret color porcelain”. *Archaeology and Cultural Relics, 7*, 103-109.

Suzhou Cultural Relics Preservation Committee. (1957). Brief report on the discovery of cultural relics in Yunyan Temple Pagoda at Tiger Hill, Suzhou. *Cultural Relics,* 11.

Wang, C. (1995). Discussion on several issues of secret-color porcelain unearthed from the underground palace of Famen Temple Pagoda. *Cultural and Museum Studies, 6*, 9.

Wang, X. (2022). Exploring the secret colors: Rethinking the secret color porcelains in the National Museum of China. *Collector, 2*, 56.

Xinhuanet. (2019). *Major archaeological discoveries in New China, the underground palace of Famen Temple: The glory of the prosperous Tang Dynasty, the secret of the Buddhist country*. http://www.xinhuanet.com/politics/2019-08/30/c_1124940654.htm

Ye, H. (2011). The historical context of the development of Chinese ceramics. *China Ceramic Industry*, *18*(5).

Zhejiang Provincial Institute of Cultural Relics and Archaeology. (2002). *Report on the excavation of the Shanglin Lake Yue Kiln Site*. Cultural Relics Publishing House.

Zhejiang Provincial Institute of Cultural Relics and Archaeology. (2011). *New discoveries in Yue Kiln Archaeology*. Cultural Relics Publishing House.